

ХРОНІКА

29–30 травня 2008 р. в Інституті української мови НАН України відбулася міжнародна наукова конференція «Українська ономастика сьогодні», присвячена 100-річчю від дня народження одного із засновників сучасної української ономастичної школи К. К. Цілуйка.

До учасників конференції з вітальним словом звернувся директор Інституту доктор філол. наук проф. П. Ю. Гриценко, який, зокрема, висловив пропозицію підготувати до друку вибрані праці К. К. Цілуйка. У своєму виступі Голова Української ономастичної комісії чл.-кор. НАН України В. В. Німчук розповів про життя й наукові здобутки К. К. Цілуйка.

На пленарному засіданні з доповіддю «Принципи й критерії номінації та відновлення історичних назв у топонімії України» виступив В. В. Лучик, який розглянув проблему перейменування топооб'єктів. Ю. Гладкий (Трнава, Словаччина) у доповіді «Ономастика та історична географія» розглянув походження ойконімів на території колишнього Нітранського князівства. М. М. Торчинський (Хмельницький) виголосив доповідь «Структура онімного простору української мови».

На вечірньому засіданні першого конференційного дня було заслухано 8 доповідей. Н. М. Павликівська (Вінниця) у виступі «Неофіційний антропонімікон українських повстанців періоду 20-х років ХХ ст.» дала структурно-семантичну характеристику псевдонімів обраного історичного періоду. У своїй доповіді «Кореляція народнорозмовної і літературної норм у кодифікації власних географічних назв» Г. В. Воронич торкнулася суперечливих питань топонімного словотвору. Походження ойконімів *Бехи*, *Смільчине*, *Заньки*, *Малин* в історико-лінгвістичному контексті розглянула О. П. Карпенко у доповіді «Ойконіми Житомирщини — джерело вивчення історичної антропонімії». Із деякими фактами з життя К. К. Цілуйка учасників конференції ознайомив Ю. Л. Мосенкіс у виступі «Кирило Кузьмич Цілуйко у спогадах колег». Діалектні варіанти канонічних християнських імен у доповіді «Жіночі особові імена в системі антропонімів говірок Чорнобильської зони» розглянула Л. А. Москаленко. У повідом-

ленні «Мікротопоніми м. Києва: острів *Муромець* та озеро *Муравка*» О. Л. Смалъ розглянула походження двох київських мікротопонімів (відкинувши народну традицію пов'язувати їх з Іллею Муромцем) у контексті *мурава* в колі численних східнослов'янських аналогій. Структурно-семантичні аспекти в гідроапелятивній лексиці стали предметом вивчення Н. О. Бойко в доповіді «Праслов'янська лексика на позначення характеру течії річки у слов'янських дегідронімічних ойконімах». Р. І. Остап (Львів) у виступі «Українські власні особові імена середини XVII ст. як об'єкт лексикографії» розглянув народнорозмовні варіанти канонічних християнських імен на матеріалі «Реєстру Війська Запорозького 1649 року».

На засіданні другого дня конференції було заслухано 8 доповідей. Зокрема, динаміку чеського жіночого іменника висвітлила Л. Р. Остап (Львів) у повідомленні «Функціонування жіночих імен слов'янського походження у ХХ столітті в Чеській Республіці». У виступі В. П. Шул'ягача «Укр. *Шаркань* і слов'янський контекст (на матеріалі антропонімії)» було висвітлено походження апелятивної основи оніма у світлі слов'янського лінгвокультурного матеріалу. Я. П. Редьк-ва (Чернівці) висвітлив співіснування української та польської фонетичних систем у доповіді «Польськомовна фонетична адаптація й транслітерація приголосних звуків в ойконімії Галицької та Львівської земель колишнього Руського воєводства». У повідомленні С. О. Вербица «Українська гідронімооснова *бут-* у слов'янському і неслов'янському контекстах» ішлося про ареал гідронімів з основою *Бут-* у різних регіонах Славії та за її межами; автор зробив спробу етимологічного аналізу гідроніма *Бутия* та реєтимологізував гідронім *Бутия* в бас. Верхнього Дністра. О. В. Іваненко розглянув функціонально-семантичні особливості слов'янських континуантів індоєвропейської основи **sue-* / **suo-* у повідомленні «Реалізація псл. **seb-* / **sob-* у слов'янській лексиці». І. В. Есфименко у виступі «3 архаїчної ойконімії Херсонщини» розглянула кілька версій походження ойконіма *Ушкалка*. А. Заводний (Трнава, Словаччина) виступив з доповіддю «Деякі назви басейну Рудава». Функціонування одного зі слов'янських формантів на території Украй-

ни розглянув В. О. Яцій у доповіді «Відапеллятивні власні особові назви із суф. **adlo-* (на матеріалі ойконімів України)».

В обговоренні виступів узяли участь: В. П. Шульгач, Р. І. Остап, Я. П. Редька, С. О. Вербич. У ході обговорення було висловлено пропозиції видати бібліографічний покажчик з української ономастики (матеріали картотеки постійно поповнюються співробітниками відділу ономастики Інсти-

туту української мови НАН України) та опублікувати вибрані праці К. К. Цілуйка.

Матеріали й повідомлення конференції заплановано надрукувати у виданнях Інституту української мови НАН України: щорічнику відділу ономастики «Студії з ономастики та етимології. 2008» та в журналі «Українська мова».

О. ІВАНЕНКО

28–30 серпня 2008 р. в Університеті ім. Палацького в Оломоуці проходив IV Оломоуцький симпозіум українців Середньої і Східної Європи на тему «Сучасна україністика: проблеми мови, літератури та культури», організований секцією україністики кафедри славістики філософського факультету. У міжнародній науковій конференції, яка відбувалася під егідою Чеської і Міжнародної асоціації українців, взяло участь понад 100 учених з України, Австрії, Польщі, Італії та Чеської Республіки.

Конференцію відкрив голова оргкомітету, завідувач секції україністики Й. Андерш, який привітав учасників з початком роботи форуму. Учасників конференції привітали ректор Університету імені Палацького в Оломоуці Л. Дворжак, заступник декана філософського факультету Д. Шимек, завідувач кафедри славістики філософського факультету З. Пехал, професор Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника В. Кононенко, професор Інституту славістики Віденського університету М. Мозер та Посол України в Чеській Республіці І. Кулеба.

Робота симпозіуму проходила на пленарних і секційних засіданнях.

На першому пленарному засіданні було заслухано доповіді загальнотеоретичної проблематики. У доповіді В. Кононенка (Івано-Франківськ) «Українська лінгвокультурологія: аспекти вивчення» йшлося про те, що функціонування літературного стандарту за умов включення різного роду регіоналізмів, етнографізмів, екзотизмів тощо не лише не руйнує спільне національне підґрунтя, а й розширює його. Доповідь Й. Андерша (Оломоуць) присвячена валентно-інтенційним моделям з дієслівно-ад'єктивними предикаторами в українській мові в зіставленні з чеською. О. Турган (Запоріжжя) говорила про образ Музи в українській літературі кінця XIX — початку XX ст. Предметом доповіді М. Мозера (Відень) були взаємини Галичини і Великої України в XIX ст. Перше пленарне засідання завершилося презентацією книжки Миколи Мушинки «Листування Івана Зілинського з Іваном

Панькевичем (1913–1951)», яку представила В. Чикут (Ужгород).

Далі робота конференції продовжувалася у мовознавчій, літературознавчій і культурологічній секціях.

Мовознавча секція розглянула широке коло питань, пов'язаних зі структурою, функціонуванням та історією української мови. Проблемам дослідження різних рівнів мовної структури та сфер функціонування мови присвятили свої доповіді М. Лесюк (Івано-Франківськ) «Назви коханой людини в сучасній українській мові», Вас. Грещук, Вал. Грещук (Івано-Франківськ) «Гуцульські діалекти в повісті Антона Крушельницького «Рубають ліс», С. Дель Гаудіо (Відень) «Міждіалектні українсько-білоруські контакти при творенні суржикі на північному заході Чернігівської області», Г. Ситар (Донецьк) «Конверсивність приєднаних одиниць в українській мові», Л. Марчук (Кам'янець-Подільський) «Градаційна лексика української мови», О. Кульбабська (Чернівці) «Метафора як семантична основа «прихованої» предикації в художньому тексті», М. Мельник (Одеса) «Антропонімія драматичної поеми Ліни Костенко «Сніг у Флоренції», А. Ковтун (Чернівці) «Семантичний потенціал лексем *святий* та *апостол* (на матеріалі української художньої прози XX ст.), С. Руденко (Харків) «Календарно-обрядова маркованість лінгвістичних знаків аглютинації», Л. Сапожникова (Харків) «Адаптація лексичних запозичень в українській підмові ресторанного господарства (на матеріалі функціонування лексеми *кава*)», У. Холод (Оломоуць) «Роль сполучників у вираженні непрямой модальності», В. Труб (Київ) «Про функціонування оцінних компонентів у значеннях лексичних одиниць», С. Лавриненко (Ізмаїл) «Інтерактивна дидактична програма «Тестові завдання з синтаксису сучасної української мови», Н. Глізнуца (Одеса) «Проблема сприйняття довгих подовжених та подвоєних приголосних у сучасній українській мові: експериментально-фонетичне дослідження» та ін. У доповіді Т. Ковальової (Київ) «Політико-правові засади формування української

термінології» була висловлена думка, що головною засадою розвитку української термінології і фахової мови повинно бути відродження української мови. Досягти цього можна, дотримуючись таких правил: добирати питоми українські терміни, не запозичати чуже слово за наявності українського відповідника, запозичати термін з мови-оригіналу, засвоювати чужий термін за граматичними й правописними нормами української мови. Доповіді О. Сірук (Київ) «Лінгвістичні проблеми укладання Комп'ютерного тезауруса дієслів української мови», Н. Чейлитко (Київ) «Укладання лексико-тематичної моделі дискурсу на основі формальних синтаксичних критеріїв», Н. Чейлитко, А. Галкіна (Київ) «Типові моделі зон зв'язків словоформ в українському реченні», Н. Дарчук, В. Сорокіна (Київ) «Електронний словник лінгвістичної термінології з інформаційно-пошуковою системою (тезаурус)», В. Сорокіна, Н. Дарчук (Київ) «Образ влади в сучасному газетному дискурсі» були присвячені аналізу стану та перспектив тезаурусотворення в Україні, обґрунтуванню правомірності укладання лексико-тематичної моделі дискурсу на основі знань про синтаксичну структуру речень, що входять до його складу, висвітленню засад методу аналізу зон зв'язків словоформ у реченні, опису лексикографічної та енциклопедичної електронної бази даних лінгвістичних термінів та показу результатів моніторингу корпусу газетних дискурсів (2004–2008 роки), здійсненого за спеціальною методикою. Аналіз української мови у зіставленні з чеською та іншими слов'янськими й неслов'янськими мовами містився в доповідях Р. Немеця (Оломоуць) «Деякі особливості валентно-інтенційних структур двоскладних дієслівних речень в українській мові в порівнянні з чеською», І. Єфименко (Київ) «Українсько-чеські антропонімі паралелі (на матеріалі українських та чеських прізвищ)», Д. Будняк (Кельці) «Діалогізація публіцистичного мовлення в українській та польській мовах» і С. Соколової (Київ) «Фреймова структура українського дієслова та її відображення засобами інших мов». Історична проблематика знайшла відображення в доповідях Г. Наєнко (Київ) «Жанри наукового стилю української мови XVI–XVIII століть» та І. Гуцуляк (Чернівці) «Мовностилістичний вияв гіперболізації та мейозису в барокових текстах». У доповіді В. Чикут (Ужгород) «Внесок Августина Волошина та Івана Панькевича в розвиток мовознавчої науки на Закарпатті» було подано характеристику мовознавчого процесу на Закарпатті на початку XX ст.

На літературознавчій секції було обговорено актуальні проблеми розвитку сучас-

ного літературного процесу, питання історії української літератури (класичної і сучасної), фольклористичну проблематику. У багатьох доповідях домінував порівняльний, історико-типологічний аспект. У доповіді П. Водяної (Миколаїв) «Художня рефлексія світу дитинства як ключова метафора покоління шістдесятників в українській літературі», присвяченій «українському шістдесятництву», було відзначено, що нова концепція характеру поставала в прозовому доробку шістдесятників значною мірою на базі образу воєнного дитинства, що об'єднував письменників у покоління. Н. Науменко (Київ) у доповіді «Вино у сучасній українській поезії» характеризувала образ «вино» як лінгвокультурологічний концепт української поезії кінця XIX — початку XXI ст., показала, що «вино», виступаючи в різних образних іпостасях (епітет, метафора, алегорія, символ), стає визначником особливого, образно-емоційного ладу української літератури, яка утверджується як вияв пантеїстичного світогляду. До аспектів національної проблематики, соціальних проблем, творчої манери письменника була привернена увага в доповідях В. Вандишева (Суми) «Соціологія і семасіологія художнього образу», І. Глозової (Мелітополь) «Морально-естетичні та екзистенційно-національні проблеми в повістевому доробку Є. П. Гуцала», В. Хархун (Київ) «Онтологічні проекти тоталітаризму (на матеріалі драматургії О. Корнійчука)», А. Тимофєєва (Кам'янець-Подільський) «Опозиція національне / соціальне у п'єсах М. Куліша крізь призму колористичної символіки», Н. Кердівар (Одеса) «Поетика романтичного героїзму і типологія героїв у творчій спадщині М. Трублаїні», М. Васьківа (Кам'янець-Подільський) «Пригодницько-агітаційний “роман” В. Еллана-Блакитного та І. Кириленка», К. Усачової (Київ) «Рецепція циклу Наталени Королеви “Легенди старокіївські: 20–40–90-і роки XX століття”», О. Гук (Одеса) «Між природою та культурою — проблема екзистенції жінки в сучасній українській прозі», Н. Видашенко (Харків) «Шляхи розкриття авторського “Я” у “Щоденнику” О. П. Довженка» та ін. У доповіді І. Немченко (Одеса) «Феномен мовчання в історичному романі у віршах Ліни Костенко “Маруся Чурай”» було показано, що мовчання в різноманітних проявах відіграє неабияку роль і на рівні сюжету й композиції, і на рівні характеротворення. Аналіз творчої манери Івана Франка був представлений у доповідях С. Хороба (Івано-Франківськ) «Моделі оніричного простору в системі художнього мислення Франка-драматурга», Р. Голода (Івано-Франківськ) «Франкове оповідання “Поки рушить поїзд” у світлі теорії імпресіоністичного мистецтва»

та Л. Водяної (Миколаїв) «Феномен сну в творах І. Франка». С. Хороб підкреслив, що використані драматургом «сни», «візії», «провидіння», «уявлення» містять у собі подвійний зміст: з одного боку, вони сприймаються як суто художній прийом драматургічної поетики, з другого — письменник ще більше заглиблюється у лабіринти «нічної свідомості», подаючи сновидіння як художню реальність. На думку Л. Водяної, сон у творчості І. Франка можна розглядати як творення нового світу героя-екзистенціала. Фольклористична проблематика розглядалася в доповідях М. Костів (Львів) «Жанрова специфіка пластових пісень», Л. Михно (Суми) «Художньо-образна система пісень купальського циклу», Т. Беценко (Суми) «З історії вивчення українських народних дум», О. Шпалак (Київ) «Дослідження Поділля другої половини XIX століття», Б. Гладис-Олейко (Львів) «Віктор Петров — дослідник архаїчного фольклору» та І. Довгалюк (Львів) «Фольклористична спадщина Осипа Роздольського». З доповідями на тему українсько-чеських фольклористичних зв'язків виступили також В. Федас, Й. Федас (Київ), Л. Гарасим (Львів).

Тематика культурологічної секції була дуже широкою і об'єднувалася розумінням культури як національного феномену. В основу доповідей було покладено думки щодо місця й функцій культури в українському національному просторі. У цьому контексті учасників дискусії турбували проблеми функціонування української мови в різних сферах життя й діяльності з позицій утвердження мовної свідомості. Зокрема, у доповідях І. Плотницької (Київ) «Поняття мовної свідомості в управлінському спілкуванні», Т. Веретенко (Харків) «Мовленнєва комунікація викладача як складова його професійної компетенції», Н. Попович (Сімферополь) «Методологічні засади навчання орфоепічних норм української мови в умовах функціональної багатомовності (до практики навчання російськомовних студентів)», Н. Заверико (Запоріжжя) «Особливості комунікації соціального педагога», О. Микитюк (Львів) «Мовна самостійність як найголовніша ознака гідності» та ін. ішлося про мовленнєву комунікацію, комунікативну діяльність, методологію навчання мови.

Частина доповідей була присвячена проблематі історії становлення і вивчення мовно-культурної спадщини. Розглянуті, зокрема, питання традицій української культури в її співвідношенні з загальногуманістичними цінностями (доповідь А. Міносяна і І. Коршунової (Харків) «Традиції гу-

манізму і культурних загальнолюдських цінностей в українському суспільстві: історія та сучасність»), визначення місця української мови в системі слов'янських мов в історичній ретроспективі (доповідь С. Вакулєнка (Київ) «Слов'янська група мов у класифікаційних спробах київських професорів філософії (кінець XVII — перша третина XVIII ст.)»), ролі західноукраїнського варіанта української літературної мови (доповідь В. Піддубної (Харків) «Український стилістичний словник» І. Огієнка та його рецепція в Галичині»).

Важливі аспекти української культури досліджувалися з позицій можливостей перекладності текстів українською мовою (доповідь В. Радчука (Київ) «Динаміка перекладності»), нових досягнень у галузі науки (доповідь В. Заболотного (Харків) «Україністика: культура та духовність у світлі останніх змін у науці та релігії. Переворот у світогляді»). У доповідях С. Гармаша (Харків) «Взаємозв'язок культурної спадщини минулого (філософської думки українських і російських мислителів) та сучасних ідей космізму», Л. Шеїни (Харків) «Самоуправство в контексті самоврядування» підприємницька діяльність, самоврядування характеризувалися як вияви поведінкових культурних стереотипів.

Викликали інтерес доповіді І. Стрілець (Чернівці) «Вікові особливості застосування способів апеляції в українській сім'ї», У. Парубій (Львів) «Суб'єктно-об'єктна специфіка нарративних моделей у замовляннях», Л. Малес (Київ) «Свята в українському суспільстві» і І. Чернової (Запоріжжя) «Містичне як вияв авторської свідомості в сучасній українській фантастиці».

Доповіді, репрезентовані на засіданнях секції, викликали численні запитання. Проведені дискусії засвідчили високий науковий рівень учасників обговорення актуальних проблем сучасної україністики в її цілісній науковій поліпарадигмі. Відрадно те, що разом із відомими вченими активну участь у роботі симпозиуму взяли молоді дослідники.

До конференції було видано збірник статей: UCRAINICA III. Současná ukrajinistika. Problémy jazyka, literatury a kultury. AUPO. Facultas Philosophica. Philologica 97 — 2008. Univerzita Palackého v Olomouci. Ed. J. Andersš.— Olomouc, 2008, 1. a 2. část.— 768 s.

У Оломоуцький симпозиум українців відбудеться 26–28 серпня 2010 року (див. <http://www.ukrajinistika.upol.cz>).

Й. АНДЕРШ
(Оломоуць, Чехія)